

**Rev. Patr. Joannis Laurentii Berti, Ord. Eremit. S.
Augustini, Theologia Historico-Dogmatico-Scholastica,
Seu Libri, De Theologicis Disciplinis**

Berti, Giovanni Lorenzo

Monachii [u.a.], 1749

Caput VII. De gratia, quam in prima sui conditione Angeli receperunt.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83642](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-83642)

sententiam nostram confirment Theodorus Mopsuestenus lib. 1. in Genes. Theodoretus Quæst. 111. Basilius Seleucensis Orat. 1. alique apud Cl. Dionysium Petavium. Neque urgent admodum allatae rationes: ad primam enim patet responsio, si dicamus omnes creaturas in Dei gloriam primario fuisse productas, creatosque etiam Angelos in gratiam Universi, quod voluit Deus omnium creaturarum generibus exornare. Ad alteram ex Damasceno optima est responsio D. Thomæ, quod Angeli non constituunt per se unum universum, sed tam ipsi, quam creatura corporea in constitutione unius universi conveniunt; non est autem congruum, ut producatur pars absque toto. Si autem dicas unam creaturam corpoream productam esse ante aliam, etiamsi ad idem universum pertineat; respondet idem S. Thomas, singulas creaturas corporeas convenire in materia, qua producta creatæ fuerunt quodammodo omnes corporeæ substantiæ: quod minime valet de Angelis, qui in materia simul cum rebus corporalibus non conveniunt. Sed nos qui sententiam de creatione simultanea arbitramur valde probabilem, quod nec D. Thomas diffite-

tur, possumus etiam negare assumptum.

Ultimum argumentum frequens est apud antiquiores Scholasticos atque ita se habet. Angeli non fuerunt creati simul cum tempore, neque post tempus: Ergo ante tempus. Ant. prob. nam substantia Angelica impartibilis est, tempus vero in partes dividitur, & consequenter substantia Angelica tota simul producta fuit, non item tempus. At impossibile est substantiam impartibilem, & divisibile tempus eadem mensura durationis existere, & tempus in primo indivisibili instanti produci. Itaque non potuit Angelica substantia produci simul cum tempore. Sed facilis est responsio; negatur enim ant. & ad prob. distinguitur minor: substantia indivisibilis, & partibile tempus nequeunt simul existere eadem mensura durationis adæquata, & communi, ita ut simul incipiant esse, simul perficiantur, & simul desinant; concedo: mensura inadæquata, ita ut in eodem instanti incipiant esse, & spiritalis substantia existat tota, tempus vero aliqua sui parte; falsa est minor, & consequentia; quæ si valeret, sequeretur etiam rationalem animam, imo & formam omnem substantialem, priusquam tempus fieret, creatam esse.

15.
Objectio ad
ultima.

Solutio.

CAPUT VII.

De gratia, quam in prima sui conditione Angeli receperunt.

SUMMARIUM.

1. Status questionis.

2. Ostenditur, Angelum in primâ sui conditione habuisse actualem gratiam.

à num. 3. usque ad 7. Probabiliter defenditur, Angelos etiam gratia sanctificante in primâ sui conditione fuisse exornatos.

8. & 9. Solvuntur objectiones.

1.
De gratia
Angelorum.

CUM duplex sit gratia, *actualis*, quæ datur ad supernaturaliter operandum, & *habitualis*, quæ ulterius confertur ad ornatum, & sanctificationem animæ, cui inhærens tribuit, ut Divinæ naturæ participatione fruatur; de utraque gratia nunc inquiritur. Fuit enim veterum Scholasticorum opinio, quantum ad *habitualement* gratiam spectat, tam Angelum, quam primum hominem, hanc in sui creatione non accepisse, quam opinionem probant Aegidius noster, Alex. Alensis, Bonaventura, alique permulti, quos sequitur etiam P. Gavardi quæst. viii. de Angelis art. 2. & hanc sententiam posse absque temeritatis nota defendi scribit Estius, & nos infra, necnon lib. xii. adversus quosdam Recentiores demonstrabimus. Specialem enim de Adam ingerit difficultatem Tridentina Synodus sess. 5. Canone 1. De gratia

R. P. Berti Theol. Tom. II.

autem *actuali*, sive adjutorio, ut Augustinus ait, *sine quo*, arbitror eos decipi, qui putant fuisse sententiam Aegidii Angelos creatos sine ulla gratia & dono supernaturali, & cum quadam tantum naturali innocentia. Diximus quippe lib. iv. cap. viii. præclarissimum Doctorem de gratia gratum faciente verba facere, neque ullatenus à naturali innocentia & originali iustitia beneficiorum Dei, quæ ad recte sanctæque operandum sunt necessaria, largitatem rejicere. Atque id etiam liquet ex dist. xxix. art. 2. dub. 3. laterali, ubi ait: *Oportet nos ponere hominem sic esse conditum, quod posset omnia piacula vitare. Non ergo fuit conditus in puris naturalibus. Habuit ergo aliquod donum gratuitum superadditum naturæ, &c.* Quapropter Aegidius, qui originalem iustitiam gratiam esse fatetur, negatque puram esse naturam, nequit ab ea actuali

z

lia

lis gratiæ munera segregare. Sed plura de his Fridericus Gavardi: nos numero diximus, propositumque persequimur.

2. **PROPOSITIO I.** Angelus in prima sui conditione habuit actualem gratiam, quam Sanctus Pater appellat adjutorium sine quo.

Ita S. Pater de Corrept. & Grat. cap. xi. ubi ait: *Si autem hoc adjutorium vel Angelo vel homini, quum primum facti sunt defuisset, quoniam non talis natura facta erat, ut sine Divino adjutorio posset manere si vellet, non utique sua culpa cecidissent.* Et de Civit. Dei lib. xi. cap. xi. inquit: *Simul ut facti sunt, lux facti sunt, non tamen ita tantum creati, ut quoquomodo essent, & quoquomodo viverent, sed etiam illuminati, ut sapienter beateque viverent.* Rursus cap. 9. proximi libri xi. i. posteaquam Angelos in bona voluntate conditos esse docuerat; ait: *Voluntatem quamlibet bonam inopem fuisse in solo desiderio remansuram: nisi ille qui bonam naturam ex nihilo sui capacem fecerat, ex se ipso faceret implendo meliorem, prius faciens excitando avidiorem.* Ex quibus hæc ratiocinatio promittitur: Adjutorium naturæ superadditum, quo Angeli poterant, si voluissent, in accepta perseverare iustitia; quo creati sunt lux, nedum ut illuminati fierent in se, sed etiam adhererent luci incommutabili, ac viverent sapienter beateque; quo demum fieri poterant meliores, & vividius ad sanctam delectationem, charitatemque excitari; tale, inquam, adjutorium est supernaturalis quædam gratia saltem actualis: Angeli in prima conditione hujusmodi adjutorium, illuminationem, & voluntatem bonam acceperunt: Ergo Angelis in prima sui conditione gratia saltem actualis collata fuit. Qualis autem hæc gratia extiterit, & per eam Deus, dominusque rerum omnium, qui creavit omnia bona valde, & mala ex bonis exoritura esse præseivit, sic ordinavit Angelorum & hominum vitam, ut in ea prius ostenderet quid posset liberum arbitrium illorum, deinde quid gratiæ suæ beneficium, in libro de Divina scientia, satis ut arbitror, explicavi. Ex his autem infertur Angelos viribus naturæ nequaquam potuisse se ad primam gratiam actualem disponere; potuisse tamen vi hujus gratiæ illuminantis ac præmoventis, se disponere ad gratiam habituales, nisi eam in priori instanti receperant; quemadmodum per hanc gratiam Angeli sancti pervenerunt ad plenitudinem beatitudinis, & ad vitam

æternam, quæ non potest absque Divino adjutorio comparari.

PROPOSITIO II. Probabilior est sententia Theologorum asserentium Angelos in sui conditione fuisse etiam gratia sanctificante exornatos; non est tamen, ut quidam autumant, plane certa, & absque ullo fidei detrimento negari potest.

Prob. 1. pars. Ac primo quoniam Augustinus de gratia collata Adam, cujus una cum Angelis habenda ratio est, differens cap. xi. de Corrept. & Gratia videtur præter adjutorium sine quo, etiam statuere bonam voluntatem & gratiam, in qua potuisset pro lubitu permanere. Ait enim: *Tunc ergo dederat homini Deus bonam voluntatem, in illa quippe eum fecerat qui fecerat rectum. Dederat & adjutorium, sine quo in ea non posset permanere, si vellet.* At gratia, in qua potest quis manere si velit, est gratia sanctificans, quam à charitate Augustiniana schola non distinguit: Ergo cum in charitate actuali nemo teneatur perseverare, & cum actus quandoque inculpate omittantur, neque ab his destituti culpa sit; gratia, in qua creatura innocens non permanendo misera facta est, perdiditque originalem iustitiam, est habitus casti amoris, si voluissent, sive gratia sanctificans. Deinde S. P. xi. de Civit. Dei cap. 9. de bona voluntate ait: *Et istam quis fecerat, nisi ille, qui eos cum bona voluntate, id est, cum amore casto, quo illi adhaerent, creavit, simul in eis condens naturam, & largiens gratiam? Unde sine bona voluntate, hoc est Dei amore nunquam sanctos Angelos fuisse credendum est.* Addit è vestigio, quod Angeli, qui in eadem bona voluntate perstiterunt, pervenerunt ad eam beatitudinis plenitudinem, unde se nunquam casuros certissimi fierent. Hanc vero plenitudinem beatitudinis citato cap. xi. de Corrept. & Gratia, *hujus mansionis debitam mercedem* appellat. At gratia, qua pervenitur ad plenissimam beatitudinem, non est gratia duntaxat actualis, sed etiam iustitia & sanctitas, cui jure proprio gloria tanquam corona rependitur. Si ergo Angeli sancti nunquam fuerunt sine bona voluntate, & charitate, cujus perseverantia plenam gloriæ felicitatem promeruerunt; nunquam extiterunt sine habitu charitatis, & iustitiæ rectitudine. Præterea gratia, quam habent sancti homines, in quorum cordibus diffunditur charitas Dei per inhabitantem Spiritum Sanctum, non sola naturalis rectitudo est, sed gratia gratum faciens. Atqui bona voluntas, qua Angeli sancti Deo adherent, & à qua malus Angelus sponte defecit, dici-

dicitur ibidem ab Augustino, *Charitas Dei diffusa in eis per Spiritum Sanctum, qui datus est eis*: Itaque hæc bona voluntas, castus amor, & charitas non rectitudo naturalis dicenda est, sed vera propriaque gratia sanctificans; recteque Vives comment. in hunc locum de Augustino ait: *Aperte fatetur Angelos omnes creatos esse in gratia gratum faciente, quod idem ait libro de Correctione, & Gratia.*

4. Probatio 2. Consentiunt Augustino alii PP. imo & sacrae literæ. Basilius enim in Pl. xxxii. scribit: *Angelos namque ut essent Verbum omnium opifex condidit: sanctificationem vero simul impendit ipsis Spiritus Sanctus.* Et Damascenus lib. ii. de fide cap. 3. *Per Verbum omnes Angeli creati sunt, ac per Spiritus Sancti sanctificationem omnis perfectionis numeros acceperunt.* Hieronymus quoque super Osee *Dæmones*, ait, *in magna pinguedine Spiritus Sancti creatos esse.* Sed Ezechiel cap. xxviii. 52. de Dæmone sub figura Regis Assyriorum inquit: *Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia, & perfectus decore.* Et v. 15. *Perfectus in viis tuis à die conditionis tuæ, donec inventa est iniquitas in te.* Ut enim scribit Beatus Gregorius lib. xxi. Moral. cap. 18. *Quid doni non habuit, si signaculum Dei similitudinis fuit?*

5. Probatio 3. Videtur etiam hæc sententia rationi conformis. Etenim sensibili, corporeæque creaturæ statim à principio inditæ sunt, ut Philosophi loquuntur, *seminales rationes* naturalium omnium effectuum: scilicet initio tribuit eis Creator formam, agendique virtutem comparat ad ea, ad quæ universalis providentiæ ordine referebantur. At Angeli creati fuerunt propter beatitudinem, cuius quasi semen est gratia sanctificans. Hæc itaque gratia Angeli à principio conditionis suæ fuerunt ornati. Sed de hoc argumento vide S. Thomam q. 62. art. 111. His ergo momentis in hanc sententiam lubentissime trahor.

6. Probatur sententiam non esse de fide. Cæterum spectare ad fidem, & irrefragabilem omnino esse (quod erat propositionis pars altera) id vero constanter inficior. Et primum confidentis Hierophantæ videtur hæreseos notam affricare Theologorum clarissimis, Magistro, Scoto, Richardo, Bonaventuræ, Aegidio, Argentina, aliisque plurimis, qui Angelos ac primum hominem in gratia sanctificante conditos negant, in qua tamen constitutos eos credunt ante lapsum, quod de primo saltem homine est salubriter, ac certissime confiten-

R. P. Berti Theol. Tom. II.

dum. Ulterius laudanda est moderatio Estii scribentis: *Nihil esse in hac questione temeritatis, & periculi*: Postremo si originalem iustitiam in hoc constituas, quod sit rectitudo rationis, absque ullo pugnantis affectus motu, mentisque ægritudine & evagatione, & præter naturæ perfectionem Angelis ac primo homini datam fatearis gratiam actualem, & donum amoris casti, quomodo Aegidianos nostros sentire arbitror; erit profecto modus aliquis interpretandi Augustinum, solvendique præmissa argumenta.

Respondent enim S. Patrem tribuere omnibus Angelis bonam voluntatem, & actum amoris casti, sed esse hunc à gratia actuali, & nullatenus præquirere habitualem, quam promereri sibi debuerant in ea bona voluntate perseverantes; nam Augustinus citato lib. xii. de Civ. Dei cap. 9. omnes quidem Angelos tam bonos, quam malos conditos definit in bona voluntate, & actu sanctæ dilectionis, qui est gratia actualis, sed charitatem diffusam per inhabitationem Spiritus Sancti, quæ proculdubio gratia habitualis est, ut Aegidius docet in 2. dist. 29. q. 1. art. 3. ad Sanctos Angelos, non ad eos qui à bona voluntate sponte defecerunt, Augustinus pertinere declarat. Hic itaque castus amor gloriam promeruit, quoniam in eo Sancti Angeli perseverantes habituali charitate sunt exornati, qua ad plenitudinem beatitudinis pervenerunt. Hæc gratia actualis semen fuit vitæ æternæ, quatenus illius virtute incommutabili bono adhæserunt. Hæc signaculum similitudinis, Paradisi deliciæ, decor ac principatus, ob rationis rectitudinem, magnam absque ulla molestia tranquillitatem, divinæque illuminationem sapientiæ. Hæc demum iustitia & sanctitas, ut Patres docent, non perfecta, quam Spiritus Dei inhabitans impertitur, sed inchoata quæ sita est in perfectione gratiæ actualis. Hæc Aegidiani nostri: quæ cum valde sint probabilia, firmissime teneo Angelos cum aliqua gratia, non in puris naturalibus fuisse conditos; num vero præter adiutorium sine quo, & gratiam sufficientem actualem, etiam habitualem receperint, probabilius quidem existimo, sed dubium adhuc, nec ad fidem pertinere pronuncio.

CONTRARIA ARGUMENTATIO DILUITUR.

At Angelos in puris naturalibus absque ulla gratia productos videtur evinci Opposito.

Z 2

ex

7. Modus solvendi præmissa argumenta.

8.

ex Scripturis, ex Patribus, & ex ratione. Nam Job. iv. 18. ubi legit Vulgata: *Et in Angelis suis reperit pravitatem*: habet Hebræus *Et in Angelis suis non posuit lucem*: Non ergo Angeli primitus supernæ gratiæ illuminationem receperunt. Item Augustinus 2. de Genes. ad lit. cap. 1. scribit Angelicam naturam primo *informiter* creatam, postmodum vero *formatam* esse, *lucemque* appellatam. Et Gregorius lib. 32. Moral. cap. 18. Angelum malum creatum utique affirmat cum capacitate charitatis, *quæ replevi possêt, si voluissêt*, non autem cum charitatis ornamento & signaculo. Etiam Joannes Papa cap. *Visis literis*. Tit. xvi. q. 2. ait: *Dole enim satis diabolus, & erubescit charitatem quam in calis nequivit habere, homines constantes ex lutea natura tenere in terris*. Quibus si addatur numerus veterum Scholasticorum docentium Angelos conditos sine gratia, nescio quodnam firmitus monumentum possit accedere: hoc enim Divina Scriptura, Patribus, ac Theologorum probatione suffultum est. Neque destituitur præsidio rationis. Gratia enim est medium inter naturam & gloriam: quemadmodum ergo Angeli non habuerunt in prima conditione cum natura gloriam, ita nec receperunt cum natura gratiam. Ita creatos Angelos in puris naturalibus vis auctoritatis rationisque suadet.

2.
Solutio.

Resp. Ex neutro capite sententiam nostram labefactari. Præferenda quippe est in cap. iv. Jobi Vulgatæ lectio, maxime quod in Hebræorum Codice occurrit vocabulum *תבלל* *Tabalab*, quod *lucem* pariter ac *stultitiam* significat: quamvis admissa ea lectione *In Angelis suis non posuit lucem*, possumus sic textum exponere: *Et Angelis non revelavit abscondita consilii sui*; nam & Chaldæus vertit: *Prophetis non credet arcana*. At Augustinus de prioritate naturæ ac rationis intelligendus est, cum eodem Opere lib. iv. cap. xxxi. do-

ceat absque ullo temporis intervallo cælum ac lucem, naturam & gratiam habuisse principium, fuisse tamen hæc in cognitione Angelorum aliquo ordine, & unum alterum præcessisse, ut proxime cap. ix. explanabitur. Nam in xi. de Civ. Dei cap. xi. ait: *Simul ut facti sunt, lux facti sunt*: & seq. libro cap. ix. *Eos, inquit, cum bona voluntate creavit, simul in eis & condens naturam, & largiens gratiam*. Aut dicendum creatos Angelos *informes* per Augustinum, non quidem comparate ad gratiam, sed relate ad plenitudinem beatitudinis, ad quam adhærendo Creatori suo pervenerunt, ut docet de Corrept. & Grat. cap. x. Hac ratione exponendus est S. Gregorius, qui dubio procul loquitur de Charitate consummata aut de iustitia permanente: cujus nexu noluerunt Angeli mali adhærere cum Sanctis incommutabili bono sponte gratiam, quam acceperant, deserentes. Comparat propterea Gregorius eodem loco Angelos in prima conditione pretioso lapidi *habenti foramina præparata, quæ post sunt repleti auro*: repleti autem auro est perfici in charitate; aut si mavis Scholasticorum veterum tenere sententiam, sanctificante gratia exornari. In cap. *Visis literis* constat ex verborum antithesi idem esse *habere ac tenere*; ideoque non habuit diabolus in cælo charitatem & gratiam, quoniam cum haberet, sua voluntate deseruit. Legitur præterea in nonnullis Codicibus *habere nequit* præsentis temporis: unde sensus esse potest, diabolum de recuperanda iustitia desperantem Sanctorum hominum invidia ac malevolentia tabescere. Atque ita alatis auctoritatibus respondetur. Postrema enim ratio est nimis levis & fracta; quoniam gloria finis est, & confertur ut merces, ideoque naturam, & operationem meritumque consequitur. Contra gratia principium est recte agendi, eamque simul cum natura largitus est Deus, quia creaturam rationalem condidit ut recte ageret.

CAPUT VIII.

Quatenus juxta Augustini doctrinam Angeli etiam cum Beatitudine facti sunt.

SUMMARIUM.

1. Status questionis.

2. Probat, S. Augustinum nunquam docuisse, Angelos conditos fuisse beatitudine supernaturali.

3. 4. & 5. Removentur contraria.

6. 7. & 8. Ostenditur, S. Augustinum tantum

Locutum fuisse de beatitudine supernaturali inchoata.

9. Propugnatur, Angelos præter beatitudinem supernaturalem inchoatam etiam recepisse naturalem.

à num. 10. Usque ad 13. Satisfit objectionibus.

SED